

Bozar

Schrijversparlement 16 Nov.'23

Véronique Bergen – Een eco-poëtische guerrilla

In een historisch tijdvak dat in het teken van de impasse staat, komt het erop aan om nieuwe denkvormen uit te vinden, die opgewassen zijn tegen de uitdagingen waar het antropoceen mee wordt geconfronteerd. De connectie tussen de wereld en het schrijven kan worden gemaakt door middel van een esthetisch apparaat dat zich de facto inlaat met het leven van ideeën en het gevoelige vlees van de politiek. Op zijn heel bescheiden niveau moet de auteur, die de radicaliteit van de actie aan de kracht van de droom wil paren en die met zijn zinnen de objectieve tijdsgeest wil beroeren, een beroep doen op een guerrilla-achtige schrijf- en denkvorm. Als letterenpiraat begeeft hij zich in de marge; allergisch voor de consignes van de macht, zich actief verzettend tegen de predikers van gematigdheid creëert hij mentale en fysieke ruimten waar plaats is voor mogelijke emancipatoren, voor nieuwe krachten om te voelen, te denken en te leven.

In een tijd van door AI gegenereerde teksten, *Silicon Valley-isering* van het denken, gentrificatie van lichamen en geesten werpt de schrijver die een experimenteel instrument wil ontwikkelen, waarin poëzie en politiek met elkaar verzoend worden, zich op als een wat aparte activist, die inzet op de opruiende valentie van woorden en zinnen. Een anarchistische valentie die slechts kan ontstaan uit een afstandelijke, ongedisciplineerde attitude jegens de discursieve en de extra-discursieve orde. Dat de broze ruimte van het schrijven een manier kan worden waarop lichamen in opstand komen en zich bevrijden van alles wat hen muilkorft, impliceert dat dat schrijven in verbinding staat met de wereld van vandaag en als een eco-poëtische 'oorlogsmachine' (Deleuze en Guattari) wordt ingezet tegen de duizend-en-één gezichten van de macht en van haar handlangers, de machtstaal. Een machtstaal die allerlei semantische facelifts ondergaat, en die wordt uitgesproken door de diffuse kliek van officiële denkers, intellectuelen en schrijvers van dienst die het over modieuze onderwerpen en gevechten hebben, maar die recycelen tot een alibi van een vrijheidsdodende formattering.

Een schrijver spreekt niet in naam van de paria's, van hen die door de geschiedenis werden vergeten of uitgesloten, van het verdelgde niet-menselijke leven, van de uitgeroeide diersoorten, van het plantaardige leven, van de mineralen die aan de antropocentristische logica blootstaan. Het is zijn taak te luisteren naar de stemlozen, hen te verwelkomen, verbonden te zien tussen alle levensvormen. Laat me het binomium van Spinoza reactiveren en poneren dat zijn ethische lijn erin bestaat de kant van de macht te kiezen (samengestelde, egalitaire horizontale onderlinge relaties) maar tegelijkertijd de machtsfiguur neer te halen (hiërarchische, op dominantie gebaseerde verticale onderlinge relaties, die de jure en de facto ongelijkheid met zich meebrengen). Toch staat nooit a priori vast in welke richting de macht zal evolueren. Het komt erop aan alert te zijn, bedacht op de terugkeer van zaken die werden verdrongen, op de kunstgrepen waarbij op het eind de bevestiging van de levenskrachten wordt omgevormd tot middel in dienst van de macht. Die terugkeer van verdrongen zaken wordt met verschillende namen bedacht: reactionaire of fascistoïde terugslag, gematigd worden, gaan lijken op datgene wat je bestrijdt of, in de woorden van Deleuze, onderschepping van vluchtlijnen door gelaagde lijnen, opslorping van het moleculaire door het molaire.

Hogerop bestaat de minimale vereiste voor een geëngageerde schrijver erin dat hij, zoals Deleuze zei, nog gelooft in de wereld, dat hij nog gelooft in het schrijven als hefboom voor actie (voor het schrijven zelf en voor de wereld daarbuiten), gelooft in het bestaan van een toekomst, dat hij weigert de uitdrukking 'de teerling is geworpen' te onderschrijven. Feitelijk kunnen de dichter, de romancier, de filosoof en de kunstenaar revolutionaire paden verzoenen met scepticisme, kunnen ze een tracé van wilde, ongedisciplineerde lijnen en

vluchtlijnen verbinden met onmacht op het vlak van de performatieve en pragmatische kracht van het schrijven en denken.

Vanuit welke energie, welke woede, wel onrecht ontstaat het schrijven en in de richting van welke ruimte? Hoe verweeft het ontkenning en bevestiging, weigering van de staat van de dingen en voorstel tot een alternatieve scène? Over welke wapens beschikt het om een eind te maken aan de inertie, om de plattegrond van het bestaan te wijzigen? Hoe slaagt het erin om telkens op een andere manier het huwelijk van droom en actie te vieren, en er daarbij voor te waken niet toe te geven aan zijn verlangen naar schaduw en tegenmacht, aan zijn existentiële en politieke voorliefde voor de underground, de marge, voor de verbinding met het niet-menselijke, met de geest van bossen, oceanen en bergen? Doordat het levende schrijven zich permanente heruitvindt, ontsnapt het aan het opbod van beursgenoteerde opstandige waarden, wordt het gedeeltelijk beschermd tegen de speculatiemachine en kan het door de kracht van dynamische woorden de steriele praatjesmolen aan diggelen laten vliegen.

Ik besluit deze beschouwen met een fragment uit 'Waar zijn de doden', een nog niet gepubliceerd verhaal en lees een passage voor waarin ik het heb over Emma Goldman: 'Mijn rechteroorschelp bloedt... Je hoeft je niet af te vragen hoeveel doodoeners en verbale bisfenol de zinnen die mensen uitspreken bevatten. Redenaars die lege, ontzenuwde woorden, holle, gefossiliseerde ideeën, geconcentreerde nonsens uitbrachten, ontmaskerde ik in een handomdraai. Geconfronteerd met hun taalkundige confectieproducten, met hun bloedeloze idiomen, koeterwaals van afgekapt robot-Engels, slechte lexicale drugs en ondervoede stijl verlies ik elke moed. Hoe kun je de partij winnen als het woord in rook is opgegaan, als de concepten met een kathodestraalbuis je strot in worden geduwd? Zouden de machthebbers via internet, smartphones en gsm-masten soms hersenverwekkende gassen verspreiden? [...] Verliezen met pixels volgepropte substantieven, adjectieven, zinnen hun luciditeit soms niet? [...] Met mijn oor wist ik altijd op een karaat na de teneur, de hoogte, de resonantie van een woord op te vangen. Hun vleugelwijdte werd tot de grootte van een slogan gereduceerd. Met welke opgeschepte woorden gaan ze hun gedachten uitspitten als hun taal lijkt op reepjes gesmolten chocolade? Wellicht werden de aardwormen in bezit genomen door dibboeks, die nu krijsen dat de huidige mensheid op het punt staat het woord in te ruilen voor het beeld. Verdorie, de pijlers van het jodaisme beven vast van razernij. De menselijke gesprekken die me bereiken zitten vol holle woorden, staan stijf van de reuma, de wind waait er dwars doorheen. Hebben hooggeplaatste instanties de taal soms vergiftigd, zinsbouw en betekenissen ontbost, hun een plastic smaak bezorgd? Omdat ze geen voedsel hadden om op te kauwen hebben straatarme moezieks, uitgehongerde fellahs, paria's eeuwenlang woorden in de mond genomen die glansden als aardkluiten. Sinds Spartacus wetten de slaven van de aarde hun lettergrepen als lansen. Wie de taal vertrapt, wie zich afwendt van haar geheimen, zal uiteindelijk zichzelf vertrappen. Om Molotovcocktails in de smoel van het systeem te gooien, moet je eerst woorden hebben geslepen, ze als stenen over de straat hebben gerold. Het menswordingsproces, het gebruik van onze handen, de staande houding, de taal, onze banden met ecosystemen, met niet-menselijke wezens – maakt het allemaal deel uit van een strategie om ons in alle rust te onderdrukken, met instemming van de onderworpenen die om hun ketens smeken?'

Kenan Görgün

Overal waar rebellie heerst, verschijnen vroeg of laat boeken.

Ik beperk me tot de recente periode, tot de bewegingen van de Indignados in Europa, het Battery Park van Occupy Wall Street, het Gezi-Park bij het Taksimplein tijdens de opstanden in Istanbul: het duurde nooit lang of er verschenen geïmproviseerde bibliotheken. Dat gebeurde dankzij de schenkingen van sympathisanten, uitgevers en antiquariaten.

Ik kwam voor het eerst in contact met boeken in een Brussels antiquariaat, dat ik samen met mijn oudste broer bezocht. Als jong ingenieur schafte hij zich daar tegen een lage prijs technische handboeken aan, en die dag deed hij me een... magisch bord cadeau. Ik heb het jarenlang bewaard, het was mijn eerste metafoor van scheppend vernuft, voordat ik het beschouwde als een zinnebeeld van het leven zelf.

Het voorwerp bleef me eindeloos fascineren.

Schrijven, tekenen, uitwissen, herbeginnen.

Later, toen ik de tekstverwerker gebruikte als instrument om te schrijven, onderging ik dezelfde betovering te kunnen uitwissen, corrigeren, herbeginnen.

Aanvankelijk was het magische bord ongerept wit, en zodra ik er de bordenwisser over haalde, was dat opnieuw het geval. Mettertijd echter verloor de witheid haar glans, en de bordenwisser zijn efficiëntie. Wat erop geschreven of getekend stond, vervaagde maar verdween niet meer helemaal. Het bord werd matter door het spookbeeld van zijn vroegere lagen... In mijn ogen zijn het leven en het scheppende vernuft zoals dit bord. Mijn geheugen 'wist' de dingen hoe langer hoe minder uit, en sinds ik vader ben geworden, is de schaduw van mijn kindertijd steeds zichtbaarder geworden, zoals ook mijn schrijven wordt beladen door alles wat ik vroeger heb geschreven. In het leven en bij het schrijven moet ik er voortdurend over waken de beste ervaringen vast te houden en toch in staat te blijven om me opnieuw uit te vinden.

Jaren nadat ik dat cadeau van mijn broer had gekregen, keerde ik *uit eigen wil* terug naar dat antiquariaat. Voor het eerst. Te midden van de rekken die tot het plafond reikten en die onder het gewicht van de boeken dreigden te bezwijken, werd ik door paniek overvallen en wist niet waar te beginnen.

Ik had besloten te schrijven maar had geen enkele leeservaring, zodat ik van geen enkele schrijver de naam had kunnen citeren. Het leek me logisch te gluren naar de rekken waar jongeren van mijn leeftijd stonden, want de kans bestond dat hun smaak met de mijne zou overeenstemmen; het was mijn bedoeling zelf een eerste boek te kopen, om de intimiderende betovering te verbreken die het idee van het lezen op me uitoefende.

Die betovering heb ik inderdaad overwonnen, maar op slag kwamen er wel duizend andere bij.

Gedrukte of virtuele bladzijden, doffe of schitterende kaften, vervlogen en hedendaagse, klassieke en moderne namen, strovuurtjes en toekomstige beroemdheden – uit die miljoenen boeken uit alle windstreken hoorde ik een ongeëvenaard collectief koor opstijgen! Voor mij is de literatuur een litanie geworden, een treurlied, een schunnig lied, een liefdeslied, een jazzsolo, een lekkende groove, een furie van tribaal slagwerk, een symfonie van stemmen, een planetair gesprek dat gerehabiliteerd wordt door miljoenen mensen die

schrijven en miljoenen anderen die hun werk vertalen. Een Babel dat er door God toe veroordeeld werd onvoltooid te blijven, maar waarvan elke nieuwe baksteen een boek is, een Leviathan die niet uit zou zijn op macht maar op vrijheid – de literatuur heeft alles gekend: oorlog, vrede, monarchieën, dictaturen, anarchie, democratie, rechts, links, het volk, de burgers, kinderen van God, aanhangers van de duivel, ontwakende adolescenten, de wijsheid van de stervende, de massa en de eenzaamheid, schroom en behaagzucht, roem en armoede, en de waarheid aangekaart door de leugen. Niets heeft haar kunnen doden, zelfs als ze aan bloedarmoede leed. Haar tegenstanders schoppen grote herrie, wie van haar houden, weten zich discreet, veerkrachtig te gedragen, en die laatsten zorgen ervoor dat de literatuur voortdurend herboren wordt, terwijl haar opeenvolgende vijanden uitgeput raken. Toen ik het schrijven en lezen ontdekte, vond ik dat de literatuur het beste was wat je kon overkomen, als je geboren werd in een wereld waar je tegen moest opboksen. Ik ben niet van mening veranderd. Overal waar opstandigheid is, ja, overal waar verzet en hoop aanwezig zijn, worden vroeg of laat boeken geschreven.

Elke uitstap naar een antiquariaat wordt gevolgd door een eenzame toevlucht in een bistro. Bladeren in boeken, de eerste bladzijden doornemen, soms een kritische editie of een voorwoord lezen, steevast bezield worden door een toekomstige lectuur, een belangrijke ontdekking. Het liefst trok ik me terug in Kafka, een historisch Brussels café in het stadscentrum dat inmiddels niet meer bestaat. Voortaan leeft het voort in mijn herinnering, want dankzij het magische bord weet ik dat niets helemaal verdwijnt.

Op de breedste muur van het café hing het portret van de beroemdste Tsjechische auteur boven mijn hoofd. In contrasterende sepiatinten, met zijn fijne gebogen neus die bij de neusgaten wat uitzette, zijn wasachtige jukbeenderen die aan een bleek balkon deden denken, hield Kafka voortdurend zijn ogen op me gericht, zijn betoverende ogen, tweelingmanen waarin de zwarte gaten van de pupillen glansden. Met zijn zo bijzondere blik richtte hij een vraag tot me, waarop ik het antwoord nog altijd schuldig blijf.

Daarom ben ik nog altijd op zoek, daarom schrijf ik nog altijd.

Myriam Leroy – Droom en daad

Waarom weigeren feministes gewelddadige mannen, verkrachters of smeerlappen te veroordelen als het moslims zijn, vraagt de knappe rosse jongen op de eerste rij. Zijn stem is zacht, vrouwelijk, zijn toon klinkt aanvankelijk onderdanig. Waarom houdt men, als de daders migranten zijn, hun wreedheden verborgen voor het grote publiek? De knul zegt dat hij ongerust is, doodsbang voor zijn dochttertje dat nog niet geboren is, nog niet verwekt werd, nauwelijks in zijn verbeelding bestaat. Ongerst dat ze verkracht zal worden, verbrand, geslagen door die anderen, de monsters die wij weigeren te noemen, hij heeft het over verblindings, gebrek aan realiteitszin, hij zegt dat we het terrein effenen. Wij, ja wij, de twee regisseurs die vooraan op de verhoging zitten, wij die in zijn klas zo-even een documentaire over seksisme hebben vertoond, zijn nu al schuldig bevonden.

Want wij weigeren de woorden te gebruiken, de dingen te benoemen, denkt de jongeman – en hij heeft geen idee waardoor we genuilkorfd worden. Hij spreekt over zowat vijftienhonderd verkrachtingen op oudejaarsnacht 2016 in Keulen, misdaden die door mensen zonder papieren zouden zijn begaan. Hoezo? We beschikken niet over dezelfde cijfers en die van ons zouden oneindig minder bezwarend zijn? We hebben het over de propaganda uit extreemrechtse hoek, bevestigingsvooroordelen, kranten waarop we liever vertrouwen dan op de verzinsels van de sociale netwerken...

Poeh. Hij vindt ons behoorlijk naïef.

De jongen weet meer, hij weet alles beter, hij heeft goede bronnen en beschikt over informatie die niet iedereen heeft.

Hij heeft, jazeker, toegang gekregen tot etnische statistieken, en dat in een land waar die verboden zijn. Hij is pienter, hij weet waar hij moet zoeken. De gevangenis bijvoorbeeld, hè, de gevangenis, nou, hij kan een exacte typologie schetsen van hun bewoners, in functie van huidskleur en religie. Hij beweert dat alle problemen een gevolg zijn van de immigratie.

De leerlingen die achter hem zitten reageren niet of nauwelijks, ze gaan nergens tegenin, zelfs de jongens die Maghrebijns ogen, lijken verdoofd, elders met hun gedachten. Terwijl wij proberen de knappe rosse jongen terecht te wijzen, maakt de lerares een einde aan zijn woordenstroom, zegt dat hij ook anderen in de groep aan bod moet laten komen, maar eigenlijk zijn er geen andere vragen in de groep. De groep dobbert, futloos, murw gemaakt.

Een meisje met achterover gekamd haar steekt ten slotte de hand op. In feite heeft ze een commentaar, ja, ze wil iets zeggen over seksisme, het onderwerp van de film, want ze heeft menen te begrijpen dat het gerechtelijk systeem nadelig is voor vrouwen – tot die conclusie waren we gekomen nadat we een aantal slachtoffers van geweld hadden geïnterviewd, toch? Nou, zij zou niet willen dat we alle leugenaarsters vergaten, al die vrouwen en meisjes die mannen valselijk beschuldigen van aanranding, en al die regisseurs youtubers influencers kunstenaars acteurs die onder hun verzinsels te lijden hebben, die wegrotten in de nor, die hun contracten kwijtraken, hun community's, hun reputatie en hun waardigheid. Het meisje heeft goede bronnen. Ze beschikt over informatie die niet iedereen heeft.

Wij echter kennen die verhalen niet, de carrières die door valse affaires werden gebroken. We leggen uit dat een seponering niet hetzelfde is als vrij spraak, en we stellen haar voor de gevallen toe te lichten waarover ze heeft gehoord.

Hm. Ze denkt niet dat we op de hoogte zijn. Haar buurvrouw fluistert haar iets in het oor. We horen dat er voornamen worden uitgewisseld. Het meisje legt uit dat het om kennissen gaat, mensen van op school, en dat ze dat niet zomaar, in het bijzijn van iedereen, mag zeggen.

Maar je moet hoe dan ook waakzaam blijven, en de vrouwen die beweren slachtoffer te zijn niet zomaar op hun woord geloven. Want niet zelden hopen ze dat hun aantijgingen iets zullen opleveren: bekendheid natuurlijk, geld soms, aandacht altijd.

De enige cijfers over 'onterechte beschuldigingen' waarover wij beschikken, schommelen tussen twee en vier procent van de ingediende klachten.

De leerlingen geloven ons niet. En toch. Ja, toch. Dat is al ontzettend veel, of niet soms?

Geroezemoes. Verontwaardiging bij de ene, die het beu is dat jongens altijd de schuld krijgen. Afschuw bij een ander, die meent dat onze vaststellingen niets zeggen over het lijden van mannen. Meisjes die instemmend knikken. Keuvelende leraars.

Een leraar neemt het woord. We weten niet of hij het ons toeslingert of daarentegen betreurt, in elk geval denkt hij dat het allemaal, alles wat we voor deze klas te berde hebben gebracht, een bij voorbaat verloren strijd is. Hij vermeldt grote ondernemingen, reusachtige autoconcerns en denkt dat het financiële aspect altijd voorrang zal krijgen op de moraal.

Hij beschikt over informatie die niet iedereen heeft.

Alweer geroezemoes. We oordelen dat de slachtpartij lang genoeg heeft geduurd, en waar geen wil is, is ook geen weg. We sluiten ons optreden af op de minst erge manier.

Maar een meisje steekt de hand op, een meisje wier ogen aan haar smartphone gekluisterd waren terwijl de discussie ontsponnen werd, goed, ze wil graag iets zeggen. Ze wil de leraar laten weten dat ze het niet eens is met wat hij zopas heeft gezegd, over de bij voorbaat verloren strijd. Een meisje met lange dijslaarzen en gelnagels, mooi als een zouk-zangeres. Ze gaat niet akkoord, en ze zegt dat zo zachtjes dat iedereen zwijgt om naar haar te luisteren. Ze wil dat jongeren de tijd krijgen om informatie in te winnen, de wereld te begrijpen waarin ze leven, voordat ze gepolitiseerd worden. Ze belooft dat haar generatie niet zal dulden wat die van haar leraar heeft aanvaard, dat ze zin heeft in iets anders, maar dat ze nog moet groeien en wapens vinden. Ze heeft het over verzet. Het meisje drukt iedereen op het hart dat ze vertrouwen moeten hebben. Dat ze het recht moeten krijgen te dromen vooraleer ze tot de actie overgaan. En op dat moment wordt het stil. Een tel, twee tellen. Een klap is te horen. Daarna nog een. Daarna nog een. En daarna begint de hele klas te applaudisseren. Zo hard dat sommige ogen vochtig worden.

En dat de overtroefde leraar er zonder te groeten vandoor gaat. Ten slotte dat de grote rosse jongen de moeite doet ons te bedanken

Jeroen Olyslaegers

Literatuur is geen opdracht. Toen Antwerpen in 1993 de culturele hoofdstad van Europa werd hing de stad vol met affiches die een vraag stelden: Kan kunst de wereld redden? Op dat moment waren mensen elkaar aan het afslachten in ex-Joegoslavië en werd de Europese unie geconfronteerd met zichzelf. Wat vermocht de politiek? Is er wel een unie? Ik werd dat jaar zesentwintig en kreeg genoeg van kunst en literatuur. Ze vormden geen oorden van troost, reflectie of schoonheid meer, maar bolwerken van verraad jegens de realiteit. De dubbelzinnigheid van mijn situatie drong bij deze jonge, geëngageerde intellectueel niet door. Ik werkte immers voor Antwerpen 93, afdeling Vertoog en Literatuur. Mijn discussies over de machteloosheid van de Europese politiek en de zinloosheid van alle kunst in het licht van een bloederige burgeroorlog leken zich in een ander mentale ruimte af te spelen dan mijn zorg om mee te helpen om de essays van onder meer Eco, Lyotard en Claudio Magris uit te brengen in zes verschillende cahiers en in verschillende talen. Intussen voedde het nieuwsjournaal ons met beelden van massagraven, huilende moeders en genadeloosheid. Er ontstond geen kortsluiting in mijn hoofd vol brande. Ik was ervan overtuigd dat ik samen met enkelingen wakker was en de rest sliep. Mijn machteloosheid ten opzichte van al dat oorlogsgeweld, enkele duizenden kilometers verder, was blind voor het eigen narcisme, de eigen profileringsdrang, het heilige moeten dat geen nuance verdraagt. Ik vroeg aan mijn vader waar de ziel van de Europese Unie naartoe was. Is de EU niet ontstaan om definitief komaf te kunnen maken met geweld en oorlog? Mijn vader keek me aan en zei dat er zich een portemonnee bevond in die ziel en dat het nooit anders was geweest. Dat vond ik toen van een ondraaglijk cynisme. Mijn vader had zich volgens mij geuit als een vermoeide reactionair. Zo kon de werkelijkheid niet zijn. Dat waren niet de verhalen die we nodig hadden, vond ik zelf, intussen nauwelijks in nood. Wist ik veel dat ik mezelf censureerde door niet te luisteren omdat het antwoord me niet beviel. Zelfkritiek was in mijn ogen een teken van zwakheid, van iets niet echt genoeg menen, van teveel bezig zijn met mezelf. Twijfel niet toegestaan. Ik schreef een experimentele tekst over de dubbelzinnigheid van 'peace keepers' die als een performance door drie acteurs werd gebracht. Ik wilde dat mensen dansten tijdens die performance én nadachten. Dansen deden ze, zij het schoorvoetend. Niemand die met mij in discussie ging over de inhoud van mijn tekst. Ik had net zo goed helemaal niks kunnen beweren of vertellen. Mijn grote gelijk was een zucht die passeerde. Mijn vertellen vertelde weinig.

Maar wat betekent vertellen? Dat is een compleet pijnloze vraag waar alleen maar vrome antwoorden op kunnen komen. Wat betekent vertellen voor mij? Wat is de rol van literatuur en kunst in mijn leven? De revolutionairen van mei 68 beweerden dat alles politiek was. Maar alles is tevens persoonlijk. En dat is net zo goed confronterend. De werkelijkheid is fundamenteel dubbelzinnig, bepaald door het vertelperspectief, ongrijpbaar als geheel. Er hangt een sluier omheen en dat is onweerstaanbaar. Wat ik wil met mijn romans en columns is zaken onthullen voor mezelf en dus ook voor de lezer. Niks dat me zo prikkelt dan de leugen van een ander, de leugen die schuilt in elke macht, het verdraaien van woorden om een onrechtvaardigheid te omhullen, die keizer die zich onaantastbaar waant terwijl hij naakt rondloopt, de kiezer in een stembok die zichzelf een rebel acht door 'foert' te stemmen. Ooit begon ik een reeks columns in de krant de Morgen met de woorden: 'Alles zal onthuld worden, o lezer. Het is slechts een kwestie van tijd.' Soms onthullen de dingen zichzelf in een schaamteloze striptease, aangevuurd door de overmoed der machtigen. We maken intussen de ene onthulling na de andere mee. Vaak is het te veel geworden. Vaak zitten we aan een limiet van wat we mentaal aankunnen. Steeds vaker kijken we weg bij een zichzelf herhalende, mechanisch geworden striptease. Daarbij komt dat kritisch denken zichzelf schier eindeloos ontdebeld heeft. Kritisch zijn tegenover macht en overheid is net zo goed een aanleiding geworden voor het ongebreidelde verspreiden van samenzweringstheorieën, het scheppen van een eigen 'gespiegelde' werkelijkheid die gebaseerd is op selectieve

bronnen en websites, en het kan een fundamenteel wantrouwen herbergen ten opzichte van alle mainstream media. Tijdens de lockdown werd dat pijnlijk duidelijk. Je laten vaccineren of niet was een persoonlijke keuze. Maar twee kanten wilden niet weten van het woord 'keuze'. De ene kant beweerde dat je uit naam van de solidariteit moreel verplicht was om het te laten doen. En de andere kant vervloekte iedereen die zich had laten hersenspoelen om de prik te aanvaarden. Het wegnemen van sluiers die over de werkelijkheid zouden hangen is niet meer zo aantrekkelijk. Iedereen lijkt het te willen doen. En door die permanente onthulling worden er weer andere zaken verhuld.

Ik herhaal graag dat het politieke en maatschappelijke altijd persoonlijk blijft. Misschien leven we niet in 'verwarrende tijden', maar is bij mij de verwarring persoonlijk geworden en ben ik daardoor door twijfels bezet. Anderen verwijten dat ze de leugen niet zien is pronken met je eigen wakkere toestand. Mensen prijzen vanwege hun standpunten is omdat ze lijken te denken zoals jij. Er is geen 'wij' van gelijkgezinden, tenzij we die 'wij' zo abstract mogelijk houden.

Ik moet het dus over mezelf blijven hebben om eerlijk te kunnen zijn over het politieke. Mijn oordeel of de manier waarop ik tot een oordeel kom over deze samenleving is de laatste jaren net zo goed voor mij een onderwerp geworden.

Waarom wil ik onthullen? Waarom ga ik in verzet, denkbeeldig of niet?

Het is geen toeval dat mijn romans vol twijfelende mensen zitten die niet weten of ze erbij horen of niet. Ik heb steeds vaker het gevoel dat ik er niet hoéf bij te horen. Elk van mijn hoofdpersonages verhoudt zich tot het maatschappelijke vanwege een persoonlijke betrokkenheid die vaak toevallig tot stand is gekomen. Ieder van hen blikt terug op het verleden en stelt vast opgesloten te zitten in iets wat ik het 'wrede heden' noem, net zoals ieder van ons. De menselijke conditie is genadeloos kortzichtig. We weten niet wat er op lange termijn gebeurt. Elke nieuwe dag kan een leven vermalen tot wat anders.

Een moreel oordeel vindt plaats na de feiten.

En het is altijd ongenadig.

Wie keek toe, wie ging in verzet, wie collaboreerde?

Vaak doen we alles tegelijk, vaak met woorden, zelden met daden.

Ik ben wantrouwig geworden ten opzichte van mijn oordelen.

Dat hebben mijn personages me geleerd. Het duurde lang vooraleer ik dat besepte.

Dat is wat zij vertellen en wat ik tracht door te geven.

Literatuur is geen opdracht.

Het betekent kijken in die spiegel.

Arno Van Vlierberghe

1.

Ik moet kalm zijn & beginnen,
met het begin van wat hierna volgt,
een droom nog volslagen nieuw & naïef,
over het werkelijke einde der dingen,
de plek die niemand voorspellen kon,
omdat het verhaal dat werd gesproken
niet strookte met het verhaal dat werd verteld,
een verhaal dat ons nog nodig heeft,
wie dat ook moge slikken & geloven,
en ook zij die weigeren zal insluiten,
opdat er morgen meer mogelijk wordt,
dan er vandaag mogelijk was,
een vlucht die ont– noch –ig het pad
door de halsaderen & luchtwegen
van het gewurgde belicht,
hongerig ja hongerig naar toekomst
die niet louter naar ons lacht,
een volkomen imbeciele bevestiging
van het onmogelijke, ook al blijft ze etteren
in de nacht ergens hierbuiten, ook al
is het te laat ja voor een theorie van het alles te definiëren,
[dromen zijn gelukkig geen goede theorie],
& had na eeuwen van onrust
& de poëzie van onrust,
het motief van onze pijn
van voldoende woord worden voorzien,
ook al werd onderweg vergeten
dat we met onze ruïnes meer wegen uit konden
dan ze te verwoorden of domweg te bekijken,
en de vraag waarom te willen beantwoorden,
lijdloos & verpletterd,
de handen aan de handen gebonden,
de knieën aan de knieën,
en desondanks al het voorgaande,
en desondanks al het nog komende,
zie ik in dat wat mij door naden & kieren bereikt,
dat wat ik informatie noem,
het werkbaarste bezinksel van die wasbleke jaren,
dat jullie de uittocht & afgang moet worden versperd & bespoedigd,
dat ik jullie kaarten wil herschudden & jullie huizen afgebroken & verbrand,
jullie wil horen janken om het desolate julliezijn,
als een bezweken ommuring het dorp, geplunderd,
de huidcel & de steekwond, de lippen van de steekwond gewet,
en dien ik mijn oren aan de wortels af te snijden,
om ze te luister te leggen bij jullie luie antwoorden, die luie vragen moesten zijn,
dan zal ik het kerven en krassen benaderen met een kindse roes,
en zal ik luide feesttoespraken houden & taaie politiek bedrijven,
taaie politiek van de agitatie & politiek van de doodshistorie,
& zal ik niet langer verwachten dat het oude zich zelf nieuw laat worden,
& zal ik mijn besmette oogst met het mes uit de grond onder jullie vieze voeten slepen,

& zal ik de koorts verwelkomen als een vers orgaan, een vers te verzielen kans,
tot dan, zo goed als dood, een onderkomen bieden aan woede, het bedrog & de massa,
tot dan, in het bed blijven, tot het sap, het sap van de rot, de kamer vult.

2.

We gingen er heen we gingen er heen met lichamen we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die niet wilden dat we bleven we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten en van de overvloed zouden eten als van een krib of kloof in een op springen staande lip of lid we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten en van de overvloed zouden eten als van een krib of kloof in een op springen staande lip of lid wat wil zeggen dat niet enkel de pijn zou worden gedeeld maar ook de terreur van pijn we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten en van de overvloed zouden eten als van een krib of kloof in een op springen staande lip of lid wat wil zeggen dat niet enkel de pijn zou worden gedeeld maar ook de terreur van pijn die samen met het lichaam, het gore, nee spreekt tegen de lafheid van cellen we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten en van de overvloed zouden eten als van een krib of kloof in een op springen staande lip of lid wat wil zeggen dat niet enkel de pijn zou worden gedeeld maar ook de terreur van pijn die samen met het lichaam, het gore, nee spreekt tegen de lafheid van cellen, wat zo weinig wil zeggen als we hadden jullie lief tot jullie messen trokken we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten en van de overvloed zouden eten als van een krib of kloof in een op springen staande lip of lid wat wil zeggen dat niet enkel de pijn zou worden gedeeld maar ook de terreur van pijn die samen met het lichaam, het gore, nee spreekt tegen de lafheid van cellen, wat zo weinig wil zeggen als we hadden jullie lief tot jullie messen trokken terwijl we jullie wasten aan de voeten, geduldig, de aars en hoofdhuid we gingen er heen met lichamen die wilden vluchten voor de lichamen die wilden dat we bleven en samen nee spraken of liever nog ja spraken maar nee dachten en van de overvloed zouden eten als van een krib of kloof in een op springen staande lip of lid wat wil zeggen dat niet enkel de pijn zou worden gedeeld maar ook de terreur van pijn die samen met het lichaam, het gore, nee spreekt tegen de lafheid van cellen, wat zo weinig wil zeggen als we hadden jullie lief tot jullie messen trokken terwijl we jullie wasten aan de voeten, geduldig, de aars en de hoofdhuid, en desondanks de stank van jullie vuil, desondanks al het voorafgaande smerig en desondanks al het nog komende smerig, desondanks al onze handdrukken en tetse festijnen, zullen we luisteren, luisteren met het blinde geweld van een worm naar de specht —